

4. konferenca z mednarodno udeležbo
Konferenca VIVUS – s področja kmetijstva, naravovarstva, hortikulture in floristike ter živilstva in prehrane
»Z znanjem in izkušnjami v nove podjetniške priložnosti«
20. in 21. april 2016, Biotehniški center Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenija

4th Conference with International Participation

Conference VIVUS – on Agriculture, Environmentalism, Horticulture and Floristics, Food Production and Processing and Nutrition

»With Knowledge and Experience to New Entrepreneurial Opportunities«

20th and 21st April 2016, Biotechnical Centre Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenia

Upravljanje z dohodkovnimi tveganji v kmetijstvu, prakse po svetu

Gašper Petelin

Datalab Tehnologije d. d., Slovenija, gasper.petelin@datalab.eu

Dr. Jaka Žgajnar

Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija, jaka.zgajnar@bf.uni-lj.si

Izvleček

Dohodkovna tveganja in upravljanje z njimi postajajo v kmetijstvu pomembno področje raziskav, kot tudi vidikov kmetijskih politik. Med glavnimi razlogi za izrazitejša dohodkovna tveganja so povečana proizvodna tveganja, predvsem zaradi podnebnih sprememb ter vse večjih tržno – cenovnih tveganj, kot posledica liberalizacije in globalizacije kmetijskih trgov. Upravljanje z dohodkovnimi tveganji omogoča stabilnejše poslovanje, s tem pa tudi učinkovitejše delovanje kmetijskih gospodarstev. Na podlagi dostopne literature analiziramo ključne vire in vidike dohodkovnih tveganj. V okviru prispevka pripravljamo pregled orodij in praks za upravljanje z dohodkovnimi tveganji v svetu. Osredotočamo se na predstavitev že uveljavljenih orodij v Kanadi in ZDA. Hkrati pa analiziramo izkušnje različnih raziskav, ki so bile opravljene na področju uvedbe orodij za stabilizacijo dohodkovnih tveganj na ravni EU. Pri tem izpostavimo ključne izzive pri vzpostavitvi takšnih orodij, kot tudi dejavnike, ki zavirajo njihov razvoj na ravni EU.

Ključne besede: dohodkovna tveganja, upravljanje s tveganji

Income risk management in agriculture, world practice

Abstract

Income risk and their management in agriculture is an important area of research, as well as aspect of agricultural policy. Among the main reasons for the pronounced income risk are increased production risk, especially because climate change, and growing market – price risk as a result of liberalization and globalization of agricultural markets. Income risk management enables stable operations, and thus more efficient operation of agricultural holdings. In this article we prepared a review of existing tools for income risk management in the world. We are focusing on presentation of established tools in Canada and USA. At the same time we are analyzing experiences of studies in area of income risk stabilization tool in EU. In doing so, we are highlighting key challenges involved in establishing such tools and factors that hinder development of such tools in EU.

Key words: income risk, risk management

1 Uvod

Kmetijstvo je v primerjavi z drugimi panogami bolj podvrženo naravnim procesom, s tem pa tudi bolj izpostavljeno tveganjem (Gridžiute, 2012). Janowicz-Lomott in sod. (2015) kot glavne dejavnike izpostavljajo večji vpliv vremenskih pojavov, nihanj med in znotraj leta, kot tudi izrazito povezanost z lokacijo v odvisnosti od sezone. Aimin (2010) ugotavlja, da se v zadnjem obdobju tveganja povečujejo, kar je deloma posledica klimatskih sprememb in z njimi povezanimi vremenskimi nepravilnostmi, pomembno pa k temu prispeva tudi liberalizacija kmetijskih trgov.

Merjenje in analiza dohodkovnih tveganj lahko potekata na različnih ravneh, kot tudi s pomočjo različnih kazalnikov. Primere iz prakse bi v grobem lahko razdelili v dve skupini. V prvo skupino sodijo ukrepi vezani na upravljanje in kompenzacijo tovrstnih tveganj. Gre za primere držav, kjer se preko različnih zavarovalnih produktov že izvaja zavarovanje dohodkovnih tveganj, kot sta Kanada in ZDA (Juvančič in sod., 2013). In druga skupina v katero bi lahko uvrstili predvsem analize obsega dohodkovnih tveganj, kot tudi učinkovitosti upravljanja z njimi preko različnih oblik orodij za upravljanje s tveganji (Finger in El Benni, 2014, Janowicz-Lomott in Łyskawa, 2014, Tangerman, 2011...). Pogosto se za analize uporablja pokritje (Firth, 2002), pri čemer gre za primerjavo med prihodki in spremenljivimi stroški. Seveda pa je še boljši kazalnik dohodek oziroma parameter, ki je najbližji ekonomski definiciji dohodka, saj zajema vse stroške (Firth, 2002) in omogoča celovitejši pregled nad ekonomskim stanjem kmetijskega gospodarstva (Modestus, 2014).

Zaradi povečevanja dohodkovnih tveganj je vse bolj aktualno tudi njihovo merjenje in upravljanje (Juvančič in sod., 2013). Z dolženimi tveganji so kmetijska gospodarstva sposobna upravljati sama. Po eni strani gre za blažilno sposobnost kmetijskih gospodarstev, bodisi preko diverzifikacije proizvodnje, ustrezne izbire sort in pasem, kot tudi tehnologij. V primeru da obseg tveganj preseže sposobnost kmetijskega gospodarstva, pa tveganja lahko porazdelijo z drugimi. V njihovo reševanje se lahko vključujeta trg ali država. Da bi kmetijskim gospodarstvom omogočili upravljanje tudi tovrstnih obsežnejših tveganj, ki pomembno vplivajo na dohodek pa so nekatere države razvile orodja za upravljanje z njimi. S tem spodbujajo kmetijska gospodarstva k prevzemanju tveganj in upravljanju z njimi, ter zmanjšajo ad-hoc ukrepe. V nadaljevanju pripravljamo pregled orodij za upravljanje z dohodkovnimi tveganji v posameznih državah, torej od dejansko izvajanih do študijskih primerov.

2 Pregled literature

Kmetijska gospodarstva se pri svojem delu srečujejo z različnimi tveganji. Janowicz-Lomott in sod. (2015) navajata, da je poznavanje in razumevanje tveganj pomembno za oblikovanje strategij za upravljanje z njimi. Cilj upravljanja je seveda dosegati čim bolj stabilno poslovanje kmetijskih gospodarstev in se zaščititi zlasti pred večjimi izpadi dohodka, ki bi lahko ogrozila normalno poslovanje kmetijskih gospodarstev.

2.1 Viri tveganj

Glavni viri tveganj v kmetijstvu so cenovna in proizvodna tveganja, kar ugotavljajo El Benni, in sod. (2012). Tangermann (2011) dodaja, da kmetijska gospodarstva ti dve skupini tveganj opredeljujejo kot najpomembnejši. Cenovna tveganja so povezana predvsem z nihanjem cen pridelkov in surovin. Pri slednjih je zlasti izrazito nihanje na račun sprememb cen gnojil in energentov (Tangermann, 2011). Hkrati so za kmetijstvo značilna močna cenovna nihanja na strani pridelkov, kar povečuje tudi nizka elastičnost cen hrane ter počasno prilagajanje na strani ponudbe (Tangermann, 2011).

V preteklosti so bila kmetijska gospodarstva v EU in ZDA pred cenovnimi tveganji dobro zaščitena. Razlog za to El Benni in Finger (2014) vidita v različnih tržnih ukrepih, še zlasti uvoznih in izvoznih dajatvah, s katerimi so bile cene na domačih trgih zaščitene. V zadnjem obdobju se kmetijski trgi vse bolj liberalizirajo in globalizirajo, kar pomeni, da so kmetijska gospodarstva vse bolj izpostavljena dogajanjem na svetovnih trgih s tem pa posledično tudi večjim tveganjem.

Druga pomembna skupina tveganj, ki pomembno prispevajo k dohodkovnim tveganjem so proizvodna tveganja. V primeru poljedelske proizvodnje glavni vir tveganj predstavljajo vremenski vplivi, ki bodisi vplivajo na obseg oziroma kvaliteto pridelave. Podobno tudi pri živinorejski proizvodnji, kjer pa imajo klimatske spremembe manjši vpliv. Slednji je večinoma povezan s pridelavo krme. Pogosto se pri živinoreji kot ključen vir proizvodnih tveganj omenja zlasti bolezn (OECD, 2000).

Poleg omenjenih cenovnih in proizvodnih tveganj pa se kmetijska gospodarstva srečujejo še z drugimi vrstami tveganj. Posamezni avtorji sicer nekoliko različno razdeljujejo tveganja v skupine, generalno pa velja opredelitev, ki jo navajata Janowicz-Lomott in sod. (2015). Institucionalna tveganja kmetijska gospodarstva povezujejo s spremembami v politiki kmetijskega sektorja. Osebna tveganja pomenijo nevarnosti v pomanjkanju delovne sile zaradi bolezni, v finančna tveganja pa se uvrščajo tveganja, povezana z dostopnostjo do finančnih trgov.

V preteklosti so države z raznimi ukrepi v želji po učinkovitem upravljanju s tveganji v nekaterih primerih izrazito posegala na področje kmetijstva, kar je privedlo do izkrivljanja cen na trgu (Tangermann, 2011). Tangermann (2011) tudi ugotavlja, da je v primerih, kjer so podpore kmetijstvu slonele na tržnih podporah, prihajalo do dvigovanja nacionalnih cen preko svetovnih cen. S tem so države zagotavljale visok in stabilen dohodek. Posledično so takšni ukrepi povečevali cenovno volatilitnost na svetovnih trgih. Z liberalizacijo trgov se zato države s tržnih podpor preusmerjajo k proizvodno nevezanim plačilom na ravni celotnega kmetijskega gospodarstva. Kot navajajo El Benni in sod. (2012) takšen sistem manj izkrivlja trg, vendar pa so posledično kmetijska gospodarstva bolj izpostavljena nihanjem cen na trgu.

2.2 Ravni tveganj

Upravljanje s tveganji v kmetijstvu lahko poteka na več ravneh in na različne načine. OECD (2009) tveganja, ki so del normalnih poslovnih dogodkov uvršča v skupino normalnih tveganj. Za slednje velja, da se pojavljajo relativno pogosto je pa kljub temu obseg škod sorazmerno nizek. Pri optimalnem upravljanju naj bi z normalnimi tveganji upravljalo kmetijsko gospodarstvo samo. Najbolj značilen ukrep za upravljanje z normalnimi tveganji je diverzifikacija proizvodnje in varčevanje. V drugo skupino sodijo tveganja, ki so nekoliko manj pogosta ter imajo znatnejši vpliv na delovanje kmetijskih gospodarstev. Tovrstnih tveganj kmetijska gospodarstva ne morejo upravljati sama, zato si pomagajo z različnimi tržnimi instrumenti. Najpogostejša orodja so zavarovalni instrumenti, zato OECD (2009) to skupino imenuje tudi skupina tržnih zavarovanj. Zadnja skupina združuje tveganja, ki se pojavljajo sicer redko, je pa obseg škod in posledično izpad dohodkov bistveno večji in v številnih primerih gre za katastrofične posledice. S tako obsežnimi tveganji kmetijska gospodarstva nikakor ne morejo upravljati sama. Prav tako so tveganja preveč obsežna za tržne instrumente, saj gre velikokrat za sistemska tveganja. V takih primerih se v reševanje neposredno vključi država (OECD, 2009).

Po ekonomski plati se tveganja uvrščajo v drugačne skupine. Kot smo že navajali, so cenovna tveganja povezana z nihanjem cen pridelkov in surovin. Tako se upravljanje s cenovnimi tveganji navezuje na ukrepe, ki zmanjšujejo vpliv volatilitnosti cen. Prihodkovna tveganja vključujejo ukrepe za zmanjševanje cenovnih in proizvodnih tveganj. Najbolj kompleksna skupina pa so dohodkovna tveganja. Poleg cenovnih in proizvodnih tveganj so v to skupino vključena tudi tveganja, povezana s stroški. Glede na to, da dohodek kot kazalnik celovito prikazuje ekonomski položaj kmetijskega gospodarstva, Juvančič in sod. (2013) stabilizacijo dohodka navajajo kot ključni cilj kmetijskih gospodarstev in nosilcev odločanja v kmetijski politiki.

Za merjenje dohodkovnih tveganj je v prvi vrsti potrebna dovolj dolga serija podatkov. Sprožilec orodij za upravljanje s tveganji je občutno znižanje dejanskega dohodka v primerjavi z referenčnim. Referenčni dohodek je izračunan glede na pretekle dohodke kmetijskega gospodarstva, pri tem pa je lahko serija podatkov različno dolga. WTO kot sprejemljivi navaja dve možnosti določanja referenčnega dohodka (Juvančič, in sod., 2013). Prva možnost je izračun referenčnega dohodka na podlagi triletnega drsečega povprečja, druga pa na podlagi dohodka preteklih petih let pri čemer se najbolje in najslabše leto ne upoštevata (t.i. olimpijsko povprečje). Slednji kazalnik se uporablja v

določenih uveljavljenih orodjih (Antón in sod., 2011) in kot možnost pri uvedbi orodja v Evropski Uniji (Janowicz-Lomott in sod., 2015).

2.3 Orodja za upravljanje s tveganji

Osnovne instrumente upravljanja s tveganji lahko v grobem razdelimo v dve skupini. V prvo uvrščamo orodja, pri katerih so kmetijska gospodarstva aktivno vključena v upravljanje s tveganji. Tu gre predvsem za orodja, s katerimi kmetijska gospodarstva sama upravljajo s tveganji (zaposlitev izven kmetijstva, diverzifikacija proizvodnje...). V drugo skupino se uvrščajo tveganja, kjer se določen dele prenese na druge deležnike. Ta orodja se večinoma oblikujejo na trgu (zavarovanja) ali s strani države. Juvančič, in sod. (2013) kot cilj vseh orodij navajajo dejstvo, da kmetijska gospodarstva z njihovo uporabo lažje prenesejo posledice neugodnih dogodkov. S tem kmetijska gospodarstva dosegajo stabilnejši dohodek in so poleg tega sposobna prevzemati določena tveganja, ki jih drugače ne bi.

Izmed navedenih orodij je eno najbolj razširjenih uporaba zavarovanj. Pri zavarovanjih govorimo o zavarovanjih na različnih ravneh (cenovna, prihodkovna, dohodkovna). Za upravljanje z dohodkom so uporabna dohodkovna zavarovanja. Glede na to, da je dohodek celovito merilo blaginje kmetijskega gospodarstva (Juvančič in sod., 2013), tudi dohodkovna zavarovanja omogočajo celovito upravljanje s tveganji. Poleg cenovnih in proizvodnih tveganj namreč pokrivajo tudi tveganja na strani stroškov.

Ustrezno orodje za upravljanje z dohodkovnimi tveganji je tudi uporaba vzajemnih skladov (Juvančič in sod., 2013). V tem primeru se tveganja razdelijo med kmetijska gospodarstva, ki so vključena v sklad. Sklad se polni preko vplačil iz katerih se potem črpajo sredstva v primeru nastanka škodnega dogodka. V primerjavi z zavarovanji takšna rešitev zmanjšuje manipulacije, saj kmetijska gospodarstva, ki sredstva črpajo, le-ta istočasno tudi vplačujejo. Je pa problem takih orodij v tem, da morajo za uspešno delovanje doseči določeno kritično maso (Juvančič, in sod., 2013).

2.4 Upravljanje z dohodkovnimi tveganji na primeru Kanade

Kanada ima na področju dohodkovnih tveganj najbolj razvit sistem za njihovo upravljanje (Juvančič in sod., 2013). Že leta 1958 so začeli z razvojem sistema za zavarovanje dohodkov. Skozi celotno obdobje se je program razvijal v skladu s priporočili WTO. Cilj razvoja programa v Kanadi je bil nadomestitev ad-hoc s cenejšo in učinkovitejšo rešitvijo za upravljanje s tveganji. Sistem stabilizacije dohodka v zadnjem obdobju kmetijske politike temelji na programu AgriStability in je sestavljen iz več ravni. Razvit sistem je praktično v celoti pokrit s strani države tako da za produkte zasebnih zavarovalnic ni veliko zanimanja. Program podrobno opisujejo Antón in sod. (2011), kot tudi Juvančič in sod. (2013).

Upravljanje s tveganji v okviru programa AgriStability torej poteka na več ravneh. V primeru normalnih tveganj, kamor je uvrščeno znižanje referenčne marže do 15%, se aktivira program AgriInvest. Program ne predvideva nobenih sprožilcev programa in se lahko sproži kadarkoli. Kmetijsko gospodarstvo v program vplačuje sredstva do 1,5% vrednosti neto prodaje, kar predstavlja polovico vplačil. Drugi del prispevka doda država. Posledično lahko program opredelimo tudi kot varčevanje. Slabost takšnega programa je, da kmetijska gospodarstva praktično ne prevzemajo nobenih tveganj. S tem jim je omogočeno, da opravljajo bolj tvegane dejavnosti, kot bi to v primeru, da takšnega programa ne bi imeli.

Za upravljanje večjih ravni tveganj so v okviru programa AgriStability predvidene tri različne ravni, pri katerih se soudeležba kmetijskih gospodarstev razlikuje. Zadnji nivo pokriva negativne marže kar pomeni, da program pokriva tudi izgube na kmetijskem gospodarstvu. V tem primeru kmetijska gospodarstva niso soudeležena pri izplačilu, država pa pokrije do 60% izgube.

Čeprav gre za orodje za upravljanje z dohodkovnimi tveganji, se v programu AgriStability za referenco ne uporablja čisti dohodek. Problem je namreč v tem, da dohodek vključuje določene prihodke in stroške, ki v upravljanju z dohodkovnimi tveganji niso dovoljeni. Primer takih prihodkov

so najemnine, delnice, ipd. Na strani stroškov med nedovoljene sodijo pogodbeno delo, servis opreme, ipd. Namesto stroškov se za določanje padca dohodka zato uporablja referenčna marža. Referenčna marža se izračuna kot povprečje dovoljenih stroškov in prihodkov za obdobje zadnjih petih let, pri čemer se najvišja in najnižja vrednost izničita (t.i. olimpijsko povprečje). Olimpijsko povprečje se potem primerja s proizvodno maržo in na podlagi višine razlike se obračuna višina pomoči (Schaufele in sod., 2010).

Slabost programa je v kompleksnosti zbiranja in obdelave podatkov. Zaradi tega je izplačilo sredstev zamaknjeno lahko tudi do dve leti s čimer program izgublja smisel stabilizacije dohodka v primeru škodnih dogodkov. Z zamikom izplačil namreč lahko dosežemo, da kmetijsko gospodarstvo prejme sredstva v času ugodnih finančnih razmer.

Kanadski sistem upravljanja s tveganji je okrepljen še z določenimi drugimi programi. Program AgriInsurance je namenjen zavarovanjem pridelkov in tako pokriva izključno samo proizvodna tveganja. Čeprav se za upravljanje dohodkovnih tveganj uporablja program AgriStability, se kmetijska gospodarstva zaradi zamikov pri izplačilih poslužujejo tudi programa AgriInsurance. Programa sta tudi medsebojno povezana, saj je za koriščenje najnižjega programa AgriStability potrebno sodelovanje v programu AgriInsurance. Da ne prihaja do prekrivanja med programi, so izplačila v okviru programa AgriInsurance vključena v izračun marže za program AgriStability.

Tudi Kanada predvideva ukrepanje države v primeru katastrofičnih dogodkov. Program AgriRecovery je osredotočen na katastrofe, ki so posledica naravnih nesreč ali bolezni. V primerih katastrofičnih dogodkov na strani trga pa se aktivirajo t.i. ad-hoc ukrepi.

2.5 Izkušnje z dohodkovnimi tveganji v ZDA

V ZDA so že od nekdaj veliko pozornosti namenjali dohodku na kmetijskih gospodarstvih. Z različnimi orodji so stabilizirali dohodek na kmetijskih gospodarstvih pri čemer niso posegali v trg. Ob tem so se morala kmetijska gospodarstva sama ukvarjati s cenovnimi tveganji. Sistem upravljanja s tveganji se pričakovano razlikuje od Evropskega. V ZDA glavnina orodij sloni na zavarovanjih, medtem ko so se v EU tveganja v glavnem upravljala preko neposrednih izplačil (Cordier, 2015).

Z zadnjimi zakonskimi spremembami (t.i. FarmBill 2014) sta dva programa namenjena upravljanju s tveganji. V okviru programa je kmetijskim gospodarstvom na voljo cel nabor zavarovalnih shem, ki so delno subvencionirane s strani države. Eno izmed zavarovanj omogoča tudi zavarovanje dohodka. Podobno kot na primeru AgriStability je tudi v tem primeru namen programa stabilizacija dohodka kmetijskih gospodarstev. Program se namreč aktivira v primeru da je dosežen dohodek manjši od dogovorjenega. Čeprav je program sofinanciran s strani države, med kmetijskimi gospodarstvi ni bil dobro sprejet in v praksi nima velikega uspeha.

2.6 Razvoj orodij za upravljanje z dohodkovnimi tveganji v Evropski Uniji

Evropska Unija orodij za upravljanje z dohodkovnimi tveganji, kot jih poznamo v nekaterih drugih državah, zaenkrat še ne pozna. Stabilnost dohodkov znotraj EU je bila po navedbah Juvančič in sod. (2013) zagotovljena s tržno-cenovnimi podporami in neposrednimi plačili. Medtem ko so prvi v postopnem ukinjanju, neposredna plačila zaenkrat še ostajajo in se preusmerjajo v proizvodno nevezana plačila.

Po navedbah dell'Aquila in Cimino (2012) je bil cilj dosedanje Skupne kmetijske politike večinoma zagotavljanje pomoči in usmeritev nacionalnim rešitvam. Posledično so se, po ugotovitvah Juvančič in sod (2013), v državah razvili različni sistemi upravljanja s tveganji. Čeprav je vsem državam EU skupno dejstvo, da uporabljajo nekakšno obliko kmetijskih zavarovanj za pokritje škod, se njihove oblike med posameznimi državami močno razlikujejo. Tako so naprimer v nekaterih državah zavarovanja sofinancirana, druge pa ne. Poleg tega se v večini držav še vedno uporablja tudi ad-hoc pomoč ter razne kombinacije ukrepov. Juvančič in sod (2013, po ugotovitvah Garido in Bielza, 2008)

v tem kontekstu izpostavljajo dva ekstrema. Na eni strani ima Španija izrazito razvit sistem kmetijskih zavarovanj, na drugi pa se Velika Britanija večinoma še vedno zanaša na ad-hoc izplačila.

V okviru zadnje spremembe Skupne Kmetijske Politike so se tudi v Evropski Uniji začele uvajati določene spremembe na področju upravljanja s tveganji. Prva takšna je dejstvo, da se je upravljanje s tveganji premaknilo v drugi steber Skupne Kmetijske Politike na področje razvoja podeželja (Pigeon in sod., 2012). Znotraj drugega stebra je del orodij za upravljanje s tveganji tudi razvoj orodja za stabilizacijo dohodka. V okviru tega Evropska Komisija predvideva vzpostavitev sofinanciranih vzajemnih skladov iz katerih bi se črpala sredstva za pomoč kmetijskim gospodarstvom v primeru padca dohodka (Pigeon in sod., 2012). Namen orodja je zagotoviti kritje za vsa tveganja. Po ugotovitvah Pigeon in sod. (2012) enotno orodje namreč zagotavlja učinkovito kritje, saj so odškodnine in finančni prispevki predvidoma nižji.

Enako kot na kanadskem primeru je tudi za to orodje predvidena pomoč v primeru, da dohodek pade pod določeno referenčno vrednost. V skladu z predpisi WTO se podpora odobri le v primeru, če zmanjšanje dohodka presega 30% povprečnega letnega dohodka ter v tem primeru pokrije do 70% izgube. Za izračun referenčnega dohodka se dopušča obe možnosti, tako prehodno triletno obdobje kot olimpijsko povprečje. Prav tako pojem dohodek ni posebej omejen, vendar je enostavno opredeljen kot vsota vseh prihodkov, tudi vse oblike javnih podpor, zmanjšana za vhodne stroške (Pigeon in sod., 2012).

Orodje je namenjeno pokritju vseh oblik tveganj, do določene mere tudi katastrofičnih. Predvsem je namen orodja pokriti področje, kamor zavarovalnice ne želijo vstopiti. Razlika v primerjavi s kanadskim orodjem je v tem, da je v Kanadi en del sofinanciran neposredno s strani zvezne vlade, v primeru orodja za upravljanje s tveganji v Evropski Uniji pa je sofinanciran iz vzajemnih skladov (Pigeon in sod., 2012).

Kljub spremembam Skupne Kmetijske Politike pa uvedbe celovitega orodja za upravljanje s tveganji še nekaj časa ne gre pričakovati. Med posameznimi državami se namreč pojavljajo velike razlike, ki otežujejo uvedbo enotnega orodja. Kot smo predhodno že navajali, imajo posamezne države različne delujoče sisteme za pomoč kmetom v primeru škodnih dogodkov. Poleg tega Garido in Bielza (2008) izpostavljata tudi različne tendence posameznih držav za prihodnje. Tako so nekatere države že izkazale željo po uvedbi varnostnih mrež za kmetijska gospodarstva. Med drugimi so to Avstrija, Francija, Grčija, Italija in Španija. Na drugi strani pa se države kot sta Velika Britanija ali Nemčija še vedno zanašajo na ad-hoc pomoč. Poleg tega določene države pospešeno širijo kmetijska zavarovanja (Avstrija, Italija in Francija), ter ob enem zmanjšujejo sistem ad-hoc pomoči (Španija, Italija in Francija).

Po navedbah Garido in Bielza (2008) do takšnih razlik privedejo različni dejavniki. Na prvem mestu so različni tipi tveganj, s katerimi se kmetijska gospodarstva soočajo v posameznih državah. Med posameznimi državami se pojavljajo tudi velike razlike v stanju kmetijskih gospodarstev, razlikuje pa se tudi pristop, ki ga je posamezna država izbrala za upravljanje s tveganji. Navedeni dejavniki vodijo v različne politike za upravljanje s tveganji, kot tudi v različna pričakovanja in načrte za prihodnje.

Poleg navedenih dejavnikov je eden izmed večjih problemov pri vpeljavi takšnega orodja na ravni EU tudi v zanesljivi in enotni podatkovni zbirki. Kot navajajo Antón in sod. (2011) na primeru Kanade, se podatki za izračun referenčne marže pridobivajo iz davčnih napovedi, ki jih dopolnijo z manjkajočimi podatki. Na ravni EU tako obsežne in natančne podatkovne zbirke ni mogoče zagotoviti. Posamične države namreč nimajo usklajenega zbiranja podatkov, kar bi zagotovilo takšno zbirko. Vprašljiva je tudi vzdržnost takšnega programa glede na to, da se financira iz vzajemnih skladov.

3 Zaključek

Pregled obstoječih orodij za upravljanje s tveganji nakazuje na velike razlike pri upravljanju med posameznimi državami. Medtem ko je upravljanje z dohodkovnimi tveganji v Kanadi znano kot med najbolj razvitimi, velja tudi za zelo kompleksnega. Država ima že iz preteklosti veliko izkušenj z upravljanjem s tveganji, v zadnjem obdobju pa se je uveljavil celovit program AgriStability. Kljub temu, da gre za celovito rešitev, ki upravlja z vsemi ravnmi dohodkovnih tveganj, ima tudi nekaj kritikov. Ti mu očitajo predvsem, da izključuje razvoj tržnih orodij ter da s celovitim pokrivanjem tveganj spodbuja kmetijska gospodarstva k prevzemanju dodatnih tveganj.

Podobno bogate izkušnje z upravljanjem z dohodkovnimi tveganji imajo v ZDA. Tu se v glavnem zanašajo na dohodkovna zavarovanja, ki omogočajo stabilizacijo dohodka. Kljub vsemu pa se ta zavarovalna shema ni dobro prijela med kmetijskimi gospodarstvi, ki se raje poslužujejo drugih zavarovalnih shem.

V Evropski Uniji je upravljanje z dohodkovnimi tveganji šele v razvoju in tako trenutno vsaka država s tveganji upravlja samostojno. Tako so večinoma v uporabi zavarovalne sheme ter ad-hoc pomoč, pri čemer so vsi kriteriji uporabe orodij v domeni posameznih držav. Kljub dobrim izkušnjam iz drugih držav (npr. Kanada) je razvoj celovitega orodja v EU velik izziv. Razlike med posameznimi državami so namreč velike tako v obstoječih orodij za upravljanje s tveganji, kot tudi v prihodnjih strategijah. Tako se upravljanje s tveganji v Evropski Uniji zaenkrat še zanaša na nacionalne rešitve, vpeljava celovitega orodja za upravljanje dohodkovnimi tveganji pa ostaja tema prihodnjega programskega obdobja Skupne Kmetijske Politike.

Literatura in viri

Aimin, H., 2010. Uncertainty, Risk Aversion and Risk Management in Agriculture. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, Izvod 1, pp. 152-156.

Antón, J., Kimura, S. & Matini, R., 2011. *Risk management in Agriculture in Canada*. OECD Publishing ured. s.l.:OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers.

Chapman, D., Malcolm, I., Neal, M. & Cullen, B., 2007. *Risk and uncertainty in dairy production systems: Research concepts, tools and prospects*. Melbourne, Australasian dairy science symposium, pp. 476-490.

Cordier, J., 2015. *Comparative Analysis of risk management tools supported by the 2014 Farm Bill and the CAP 2014-2020*, Brussels: European Parliament, DG Agri.

El Benni, N. & Finger, R., 2014. Where is the risk? PRice, yield and cost risk in Swiss crop production. *Review of Agricultural and Environmental Studies*, 95(03), pp. 299-326.

El Benni, N., Finger, R. & Mann, S., 2012. *The effect of agricultural policy change on income risk in Swiss agriculture*. Dublin, EAAE.

Firth, C., 2002. *The use of gross and net margins in the economic analysis of organic farms*. Aberystwyth, COR Conference.

Garrido, A. & Bielza, M., 2008. *Income stabilisation in a changing agricultural world: policy and*. Warsaw, EAAE.

Gridžiute, L., 2012. Risks in agriculture and opportunities of their integrated evaluation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Izvod 62, pp. 783-790.

Janowicz-Lomott, M. & Lyskawa, K., 2014. *The new instruments of risk management in agriculture in the European Union*. *Procedia Economics and Finance*, Izvod 9, pp. 321-330.

Janowicz-Lomott, M., Lyskawa, K. & Rozumek, P., 2015. Farm income insurance as an alternative for traditional crop insurance. *Procedia Economics and Finance*, Izvod 33, pp. 439-449.

Juvančič, L. in drugi, 2013. *Razvoj celovitega sistema za obvladovanja proizvodnih in dohodkovnih tveganj v slovenskem kmetijstvu in ribištvu*, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.

Modestus, E., 2014. *Concept of gross margin analysis in farm management*, s.l.: s.n.

OECD, 2000. *Income Risk Management in Agriculture*, Paris: OECD.

OECD, 2009. *Managing risk in agriculture: a holistic approach*, s.l.: OECD.

Pigeon, M., de Frahan, H. & Denuit, M., 2012. *Evaluation of the EU proposed Farm Income Stabilisation Tool*, Louvain-la-Neuve: Institut de Statistique, Biostatistique et Sciences Actuarielles.

Schaufele, B., Unterschultz, J. & Nilsson, T., 2010. AgriStability with Catastrophic Price Risk for Cow-Calf Producers. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 58(3), pp. 361-380.

Tangermann, S., 2011. *Risk Management in Agriculture and the Future of the EU's Common Agricultural Policy*. 1 ured. Geneva: International Centre for Trade And Sustainable Development.